



Žarišta bolesti životinja kao što su svinjska gripa i šap, ptičja gripa, klasična svinjska kuga i druge imaju veliki utjecaj na socijalnu i ekonomsku situaciju u jednoj zemlji ili regiji. Žarišta bolesti životinja su skupa, a prisutni su i problemi etičke prirode zbog masovnog klanja životinja prilikom saniranja žarišta. Pored toga, sve je veća i bojazan zbog mogućeg učinka određenih bolesti životinja na zdravlje ljudi. Namjera politike zdravlja životinja na nivou EU je da se poboljša sprečavanje i suzbijanje bolesti životinja, a između ostalog svaka Zemlja članica obavezna je da pripremi plan hitnih mjera. Planom hitnih mjera mora se predvidjeti brzo provođenje najadekvatnijih mjera kontrole, pri čemu se u obzir mora uzeti lokalna epidemiološka situacija. Zemlja članica dužna je sačiniti plan hitnih mjera, kojim se preciziraju mjere na nivou te države koje se provode u slučaju pojave žarišta bolesti koja se obavezno prijavljuje. Ovim planom osiguravaju se kapaciteti, oprema, osoblje i druga potrebna materijalna sredstva za brzo i efikasno suzbijanje bolesti. Kako bi se izvršila kontrola procesa provedbe plana hitnih mjera, Zemlje članice moraju provoditi vježbe pojave žarišta bolesti životinja svake druge godine.

Zajedno sa Uredom za veterinarstvo BiH (SVO), projekat CARDS EU-Twinning organizirao je prvu vježbu pojave žarišta bolesti životinja za klasičnu svinjsku kugu. Vježba je izvedena od 25. do 27. jula 2007. godine.

Cilj vježbe bio je da se provjeri, kao prvo, je li važeća legislativa u BiH usaglašena sa legislativom EU te, kao drugo, može li se provesti uspješno suzbijanje žarišta ([dnevni red](#)).

Iz Njemačke su došla četiri eksperta kako bi pomogli u izvođenju vježbe:

1. Dr. Sandra Blome, Referentni laboratorij EU za klasičnu svinjsku kugu na Univerzitetu za veterinarsku medicinu u Hanoveru
2. Dr. Martina Mahnken, Ured za zaštitu potrošača i sigurnost hrane Donje Saksonije,
3. Dr. Matthias Kramer, Institut Friedrich-Löffler-Institute Wusterhausen, Savezni istraživački institut za zdravlje životinja, Odjeljenje za epidemiologiju
4. Dr. Benno Ewert, Ured za zaštitu potrošača i sigurnost hrane Saxony-Anhalt
5. Dr. Karoline Schollmeyer, RTA Twinning savjetnik
6. DVM Edin Lendo, asistent RTA

U vježbi su učestvovala sljedeće kolege iz različitih veterinarskih službi u Bosni i Hercegovini:

1. Nihad Fejzić dr.vet.med., Ured za veterinarstvo BiH
2. Darko Čobanov dr.vet.med., Ured za veterinarstvo BiH
3. Zorana Mehmedbašić dr.vet.med., Ured za veterinarstvo BiH
4. Drago N. Nedić dr.vet.med., Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede RS
5. Edina Nukić dr.vet.med., Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva FBiH
6. Hajrudin Muslić dr.vet.med., Inspektorat FBiH
7. Radmila Čojo dr.vet.med., Inspektorat RS
8. Radovan Babić dr.vet.med., Veterinarski institut "Vaso Butozan", Banja Luka
9. Novalina Mitrović dr.vet.med., Veterinarski institut Bijeljina
10. Ljiljana Gojić dr.vet.med., Inspektorat RS, veterinarska inspekcija Teslić
11. Vujadin Krčmar dr.vet.med., Inspektorat RS, veterinarska inspekcija Srbac
12. Nebojša Bjelica dr.vet.med., Inspektorat RS, veterinarska inspekcija Nevesinje
13. Hasan Džinić dr.vet.med., Inspektorat FBiH, veterinarska inspekcija Kantona Sarajevo
14. Nermin Smajlagić dr.vet.med., Inspektorat FBiH, veterinarska inspekcija Zeničko-Dobojskog kantona
15. Meksud Ganić dr.vet.med., veterinarska stanica "Trivet", Tuzla
16. Milan Ignjić dr.vet.med., veterinarska stanica, Šamac
17. Božo Kostić dr.vet.med., veterinarska stanica, Doboj
18. Gosp. Nikola Ristić, Odjeljenje za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu Distrikta Brčko
19. Pero Burgić dr.vet.med., Odjeljenje za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu Brčko distrikta BiH
20. Marija Janković dr.vet.med., Odjeljenje za poljoprivredu, šumarstvo i vodoprivredu Brčko distrikta BiH
21. Ljiljana Lučić dr.vet.med., Odjeljenje za javnu sigurnost Brčko distrikta BiH, veterinarski inspektor
22. Besima Terzić dr.vet.med., Inspektorat FBiH, veterinarska inspekcija Srednjobosanskog kantona

Prvi dan vježbe

Po dolasku i registraciji učesnika, gospodin Nihad Fejzić iz Ureda za veterinarstvo BiH (SVO) otvorio je prvu državnu simulacijsku vježbu pojave žarišta bolesti životinja.



(Dr. Nihad Fejzić)

Kako bi se stekao dobar uvid u trenutni status klasične svinjske kuge (KSK) u BiH, [gosp. Drago Nedić iz RS](#), [gđa. Edina Nukić iz FBiH](#), [gđa. Ljiljana Lučić iz Brčko distrikta](#) BiH [te gosp. Darko Čobanov](#) iz SVO-a opisali su trenutnu situaciju i mjere koje će se u skladu sa važećom legislativom primijeniti.

Nakon toga su predstavljene mjere koje se primjenjuju na mjestu žarišta na osnovu pravilnika o mjerama za

suzbijanje i iskorjenjivanje KSK. Pravilnik je u RS usvojen i objavljen 1995. godine, a u FBiH 1998. godine. S obzirom da je DIREKTIVA VIJEĆA 2001/89/EC od 23. oktobra 2001. godine o mjerama Zajednice za suzbijanje klasične svinjske kuge u EU zadnji put mijenjana i dopunjavana 05. decembra 2006. godine, jasno je da navedeni pravilnici u BiH nisu u saglasnosti sa legislativom Evropske zajednice.

Počevši sa prezentacijom mjera koje se primjenjuju u EU, gospođa Sandra Blome iz Referentnog laboratorija EU za KSK dala je pregled "[Kliničkih znakova, epidemiologije i suzbijanja KSK](#)". Gospođa Blome je dala jasno organizovan prikaz toka bolesti i ozbiljnosti kliničkih simptoma. Klinički znaci akutne infekcije KSK, uključujući



(Dr. Sandra Blome)

«tipične» i «atipične» znakove, prikazani su po redoslijedu javljanja. Jedan od zadataka Referentnog laboratorija EU za KSK je da identifikuje grupu kojoj virus KSK pripada (genetska tipizacija). Ako je grupa poznata, stručnjaci mogu pratiti i utvrditi porijeklo virusa, te utvrditi način na koji je virus KSK stigao u zemlju ili na zaraženo imanje.

Nakon kratke pauze za kafu, praktični dio vježbe otvorio je dr. Matthias Kramer iz Odjeljenja za epidemiologiju Instituta Friedrich-Löffler za zdravlje životinja. Učesnici su podijeljeni u tri radne grupe, a svaka grupa izabrala je vođu tima.

Grupa 1: Radovan Babić, Hasan Džinić, Ljiljana Gojić, Nermin Smailagić,






Grupa 2: Zorana Mehmedbasić, Darko Čobanov, Radmila Čojo, Novalina Mitrović, Damir Stanković

Grupa 3: Ljiljana Lučić, Nikola Ristić, Besima Terzić

Tokom tri dana vježbe, radne grupe će dobiti scenarij žarišta s naglaskom na kliničku sumnju, službenu potvrdu i jedno sekundarno žarište. Radne grupe će raditi neovisno jedna od druge u zadatom vremenskom roku i predstaviti rješenja do kojih su došle pred auditorijem (Grupa 1, Grupa 2, Grupa 3). Nakon prezentacije svih rezultata, učesnici će diskutovati o različitim rješenjima i na kraju dati preporuke.

Prvi dan vježbe: **Sumnja na žarište KSK u Vitanovićima**

Osnovne informacije:

-  Farmer je veterinarskoj stanici prijavio povećan broj uginuća tovnih svinja.
-  Farma se nalazi u Vitanovićima, udaljena 15 km od Brčkog i izvan naseljenog područja.
-  Kapacitet farme tovnih svinja je oko 1200 svinja u turnusu. Trenutno se na farmi nalazi 1045 tovnih svinja u stajama kao jedna epidemiološka jedinica.
-  Ovo je prvi proizvodni turnus uzgoja tovnih svinja u ovoj jedinici.
-  Farmer je prasiće kupio na različitim imanjima u selima u okolini (Brčko distrikt BiH i Republika Srpska).



Zdravstveni status prasića je nepoznat a kvalitet je bio neujednačen.

Zadaci:

1. Kakve se mjere moraju primijeniti na imanju?
 - kliničko ispitivanje
 - administrativne mjere (npr. blokiranje farme, uključivanje drugih organa i službi, i tako dalje)
 - uzorkovanje
 - sljedivost
 - odluka o eutanaziji
2. Kakve se mjere moraju primijeniti u okolini sumnjive farme?
 - područje s ograničenjima?
 - administrativne mjere (identifikovanje imanja sa svinjama, priprema potvrde žarišta)
3. Koji uvjeti moraju biti ispunjeni u vezi sa prijavljivanjem bolesti?
 - lanac informisanja i komunikacije (načini i sredstva)
4. Ko i na koji način komunicira sa medijima?

Rezultate diskusija radnih grupa o «Sumnji na KSK» prezentirale su vođe timova (grupa 1, [grupa 2](#) i [grupa 3](#)). Između ostalog, sve grupe su identifikovale sljedeće prepreke koje su jasno utvrđene važećom legislativom:

1. Postupak uzimanja uzoraka i slanja u nadležni laboratorij:

– suprotno svim pravilima biosigurnosti, uzorke do laboratorije transportuje vlasnik životinja

Razlog:

Plaćanje za dostavljanje uzoraka od strane veterinara nije jasno definisano. U nekim slučajevima opštine pokrivaju troškove, ali ne postoje opšta pravila za pokrivanje troškova transporta.

- broj uzetih uzoraka nije efikasan
- patološko ispitivanje uginulih životinja vrši se na farmi

2. Postupci na sumnjivoj farmi:

- Veterinari ne obavještavaju uvijek veterinarskog inspektora o sumnji;
- Veterinari ne čekaju da na farmu dođe veterinarski inspektor

Razlog:

Zadaci, dužnosti i novčana naknada (privatnim) veterinarima nisu utvrđeni. Stoga je spremnost veterinara da bez naknade pruže potporu službenim veterinarima na jako niskom nivou.

Odlazak sa farme doprinijet će širenju zaraze na drugu farmu.

Primjedbe iz RS:

Ministarstvo općenito pokriva troškove mjera koje nalože veterinarski inspektori. Veterinari mogu dobiti sredstva za pokrivanje svojih troškova i od gradskog vijeća.

Primjedbe iz FBiH:

Ako se prijavljivanje i ostale aktivnosti obave u skladu sa zakonom, veterinari će dobiti naknadu.

- Uklanjanje uginulih životinja je teško

Razlog:

U BiH ne postoje kafilerije i nema jasne strategije za mjesta za zakopavanje

lešina. Opštine, koje su nadležne za određivanje jama grobnica, općenito ne pripremaju plan za hitne slučajeve sa mogućim jamama grobnicama.



Kako je već bilo kasno, odlučeno je da se zaključak pripremi sljedećeg jutra, pa je prvi dan vježbe okončan u 20:30h.

(Rasprave u radnoj grupi 1)

Drugog dana vježbe, gospodin Matthias Kramer predstavio je najvažnije aktivnosti koje se poduzimaju u prvih 24 sata:

1. Blokiranje farme → spriječiti širenje bolesti!
 - nijedna svinja ne smiju ući na farmu i nijedna ne smije izaći
 - promet osoba i vozila treba biti ograničen, samo apsolutno neophodne osobe/vozila imaju pristup, npr. veterinarski inspektori
2. Identifikacija/registracija → dokumentiranje kako se ne bi "gubile" svinje!
 - uvid u registar farme kako bi se dobilo više informacija o kontaktnim imanjima, npr. kupovini svinja sa drugih farmi
 - identitet svake svinje se provjerava (ušna markica) a brojevi se moraju evidentirati. Pomoću broja svinja na farmi, biće moguće napraviti grubu procjenu koliko će veterinaru biti potrebno za npr. uništavanje svinja ($2\text{min/svinji} = 2200\text{ min} / \text{za } 1000\text{ svinja to iznosi } \sim 35\text{h} = 3.5\text{ dana/vet}$)
3. Dijagnoza → treba uzeti u obzir vrijeme do kada će konačni rezultat biti dostupan!
 - uzimanje uzoraka na farmi traje jedan dan
 - transport uzoraka do laboratorije traje jedan dan
 - izolacija virusa u laboratoriji traje 7-9 dana, ovo je najvažnije imati na umu kada se radi o primarnom žarištu
 - sveukupno, konačni rezultati pristižu 9-11 dana nakon prijave sumnje
4. Mediji → transparentnost i otvoreno predstavljanje situacije javnosti!
 - pojačanu aktivnost na većoj farmi u slučaju sumnje će u svakom slučaju primijetiti susjedi. Zbog toga će informiranje javnosti, npr. konferencija za medije i saopštenje za javnost, pomoći i spriječiti preuveličane špekulacije.

Nakon duže diskusije, učesnike je interesiralo ko plaća za naložene mjere i ko plaća veterinarima (privatnim) u Njemačkoj.



(Mr. Matthias Kramer)

Gospodin Kramer objasnio je da mjere plaća država / federalne jedinice i okruzi. Za određene bolesti kao KSK, EU sufinansira do 50% mjera suzbijanja. Općenito gledano, naložene mjere za suzbijanje bolesti isto tako mora finansirati i organ koji ih nalaže. To se naročito odnosi na slučajeve gdje postoji opasnost za javno zdravlje, npr. antraks, ptičja gripa.

U skladu sa planiranim rasporedom, gosp. Kramer je izvršio prezentaciju "[Postupak epidemiološkog ispitivanja u slučaju žarišta bolesti koja se obavezno prijavljuje](#)". Epidemiološko ispitivanje podrazumijeva evidenciju svakog eventualnog kontakta, npr. svinje su prodane susjednom imanju ili su nedavno kupljene. Sa prikupljenim informacijama, može se slijediti trag do primarnog zaraženog imanja odnosno drugih imanja koja su isto tako zaražena jer su kupila svinje sa sumnjivog imanja, pa se time može spriječiti dalje širenje zaraze.



(Slika sa vježbe)

Naročito važno je bilo da se učesnicima pojasni da unutar EU nije regulirano samo sprečavanje širenja bolesti nakon pojave žarišta KSK, nego je jedan od glavnih stubova strategije prevencije u zemljama članicama EU i prevencija širenja zaraze uopšte. Stoga je gospođa Martina Mahnken iz Ureda za zaštitu potrošača i sigurnost hrane Donje Saksonije izvela prezentaciju "[Mjere biosigurnosti na farmama za uzgoj svinja u skladu sa sanitarnim](#)

[pravilima za svinje u Njemačkoj](#)", kojima se implementira važeća direktiva EU. Unošenje bolesti na imanje za uzgoj svinja sprečava se striktnim higijenskim mjerama, npr. odjeća koja se koristi u staji ne koristi se van staje, ograničenja po pitanju osoba koje smiju ulaziti u staje, itd.

Kako je već ranije navedeno, [dijagnosticiranje KSK](#) u laboratoriju traje od 9 do 11 dana. Radi sigurnosti rezultata i eliminacije pogrešne dijagnoze, ispitivanje KSK je regulirano propisima, a metodologiju "[Laboratorijske dijagnostike prema Dijagnostičkom priručniku, Poglavlje V – VIII](#)" predstavio je gospodin Radovan Babić iz Veterinarskog instituta (Gosp. Radovan Babić) "Dr. Vaso Butozan" i gđa. Sandra Blome.

Gospođa Blome opisala je najnovija postignuća iz oblasti "[Vakcinacije protiv KSK](#)" jer, iako u EU više nema politike vakcinacije, suzbijanje bolesti vakcinacijom je prvi korak u pravcu ostvarivanja politike eliminisanja vakcinacije. Nažalost, u BiH bi bolest trebala biti pod kontrolom provođenjem vakcinacije, ali se žarišta KSK redovno javljaju.



Nakon navedenih prezentacija, radne grupe dobile su zadatke za drugi dan vježbe, "**Službena potvrda žarišta KSK**".

Zadaci:

1. Kakve se mjere moraju primijeniti na imanju?
 - administrativne mjere / naredbe

- blokiranje farme
 - angažovanje drugih organa i službi
 - procjena vrijednosti životinja
 - uništavanje životinja i uzorkovanje preostalih životinja
 - sljedivost
 - uklanjanje
 - DDD i čišćenje
2. Kakve se mjere moraju primijeniti u okolini sumnjive farme?
- uspostavljanje područja s ograničenjima
 - administrativne mjere / naredbe
 - blokada farmi (promet)
 - granice područja s ograničenjima
 - kliničko ispitivanje i uzorkovanje
 - slijeđenje naprijed i nazad
 - angažovanje drugih organa
3. Lanac komandovanja!
4. Koji uvjeti moraju biti ispunjeni u vezi sa prijavljivanjem bolesti?
- lanac informisanja i komunikacije
 - prikupljanje, provjera i prijenos podataka
5. Ko i na koji način komunicira sa medijima?

Vođe radnih grupa prezentirale su sljedeća rješenja i zaključke:

Grupa 1:

- treba osnovati krizni štab, koja se sastoji od veterinara, predstavnika policije i javnih službi kako bi se koordinirale neophodne mjere
- organizira se blokada farme i kontrola kretanja (policija) za zaraženo imanje. Svako nekoliko sati policija će kontrolirati da li se poštuje ograničenje kretanja svinja;
- odlukom će se utvrditi područje s ograničenjima, eutanazija svinja omamljivanjem, ukopavanje i dezinfekcija pomoću NaOH 2%, DDD. Veterinari ne smiju izdavati uvjerenja o zdravstvenom stanju životinja. Zatvaranje pijaca, ne smije se trgovati mesnim proizvodima. Krizni štab odlučuje o finansiranju mjera, npr. naknada za štetu, eutanazija, itd.;
- vrši se vakcinacija u krugu od 3km, pod nadzorom veterinara koji nisu imali kontakta sa zaraženim imanjem (čisti veterinari). Ograničenja u području vakcinacije ista su kao ona na zaraženom imanju, policijski punktovi, itd. Treba ostaviti i kontrolirati koridore za kretanje timova;
- vakcinaciju u radijusu od 10 km vrši drugi tim. Ograničenja se uspostavljaju samo ako su očigledno utvrđeni klinički znaci;
- Gradonačelnik distrikta formira grupu za procjenu financijske štete;
- epidemiološki timovi trebaju provesti istragu o kretanju sa farmi i na farme.

Grupa 2:

- uspostavljanje kriznog štaba;
- uspostavljanje područja nadzora u radijusu od 3 km i 10 km sa zabranom kretanja, zatvaranjem mačaka i pasa, zabranom kretanja ljudi, biosigurnost osoblja koje radi na farmi, dezinfekcija prije ulaska na farmu;
- organizacija eutanazije, neškodljivo uklanjanje leševa, osiguranje dezinficiranog područja, dezinfekcijske barijere;
- komitet procjenjuje vrijednost naknada, te DDD, ukopavanje i zaštita osoba;
- šef kriznog štaba ostvaruje kontakt sa medijima;
- vakcinacija na području od 10km, zabrana kretanja u roku od 40 dana i mjere konačne DDD.

Druga grupa je također istaknula očekivana ograničenja u provođenju planiranih mjera:

- nedostatak ljudskih i materijalnih resursa;
- bit će teško kontrolirati kretanje;
- u BiH nema kafilerije;
- nema usklađene legislative na državnom nivou;
- nema fonda za naknade vlasnicima.

Grupa 3:

- Uspostavit će se područja u radijusu od 3km i 10km. Evidentira se broj farmi. Usklađivanje mjera o uklanjanju životinja metodom «stamping out», prema čemu se neškodljivo uklanjanje ubijenih životinja treba planirati u roku od 20-24h (treba organizirati vozila za prijevoz);
- zabrana prometa proizvodima i otpacima;
- DDD farme i opreme, povećanje biosigurnosti;
- sva stočna hrana na farmi mora se uništiti;
- treba zabraniti kretanje osoba. Pse i mačke treba zatvoriti;
- odlukom se nalaže vakcinacija svih svinja u krugu 3km i praćenje u krugu 10km. Kliničko ispitivanje i uzimanje uzoraka krvi na području od 10km. Farmeri su obavezni prijavljivati uginuće životinja;
- prioritet je praćenje na području od 10km, ne smiju se izdavati uvjerenja o zdravstvenom stanju na području od 3km i 10km;
- životinje se mogu direktno slati na klanje, ali veterinari moraju kontrolirati ispravnost slanja;
- Dezinfekcija 1, 2, 3, 5 i 42 dana;
- zabrana održavanja pijaca, izložbi, itd. zabranjeno okupljanje životinja;
- donošenje odluke o neškodljivom uklanjanju zaraženih životinja;
- treba zabraniti pristup mjestu ukopavanja za najmanje 10 godina;
- komunikacija sa farmerima, izvještavanje Ureda, RS, FBiH
- prikupljeni podaci o farmi se šalju dalje, kako bi se slijedilo kretanje životinja između zaražene farme i drugih imanja u regiji;
- važna je komunikacija sa nadređenima i redovni sastanci;
- davanje informacija medijima, te edukativno djelovanje na zajednicu farmera.



(Slika sa vježbe)

Ishod aktivnosti drugog dana vježbe jasno je pokazao da su radne grupe primijenile najvažnije mjere. Jasno su identifikovana ograničenja po pitanju kontrole kretanja životinja kao i nedostatak ljudskih resura. Zajedno sa njemačkim ekspertima, učesnici su razgovarali o dodatnim mjerama koje se moraju uzeti u obzir:

1. Zaštitno područje i područje nadzora moja se napraviti u obliku poligona. Granice navedenog poligona trebale bi se poklapati sa prirodnim preprekama, npr. rijekama, autoputevima, itd. Područja s ograničenjima treba formirati u propisanoj veličini (3km i 10km), ali treba imati na umu da ta područja treba biti moguće i «kontrolirati». Drugi entitet/distrikt trebaju biti obaviješteni o ovim područjima, naročito ako će oni biti i u njihovom području. Odgovornosti u različitim područjima su različite.
2. Osnovni uvjet za suzbijanje bolesti životinja je prenošenje regulative EU u nacionalno zakonodavstvo, npr. pravilnik o sanitarnim mjerama, tokom žarišta za druge životinje (npr. goveda, ovce), pravila za gradnju staja s obzirom na pravila dobrobiti životinja, itd.
3. Kod pojave žarišta treba uvoditi različite metode eutanazije, odnosno metod koji se koristi treba biti usklađen sa brojem životinja za uništavanje, npr. eutanazija injekcijom za mali broj životinja.

Drugi dan vježbe okončan je u 18:30h.



Vrijeme za opuštanje nakon žive diskusije!



(Gosp. Benno Ewert)

Trećeg i zadnjeg dana vježbe, gospodin Benno Ewert iz Ureda za zaštitu potrošača Saxony-Anhalt počeo je sa prezentacijom naslovljenom "[Dijagnostički priručnik EU u vezi sa njemačkim pravilnikom za suzbijanje KSK i iskustva u provedbi](#)". Dijagnostičkim priručnik EU propisani se dijagnostički postupci, metode uzorkovanja i mjerila za

ocjenu laboratorijskih pretraga za potvrdu KSK. Bolest se javlja u akutnom i hroničnom obliku, a ovisno o obliku simptomi se razlikuju. Isto tako, najbolje vrijeme za detekciju antitijela varira, ali općenito govoreći akutni oblik uočljiv je u roku od 2-3 dana, dok će svinje zaražene hroničnim oblikom pokazati loš izgled i ponašanje za par mjeseci. Prilikom uzimanja uzoraka krvi u grupi svinja, moguće je da se odaberu svinje koje su na početku infekciju, u periodu inkubacije, te se neće otkriti antitijela. Stoga se broj uzoraka potreban da bi se bilo 95% sigurno da će se zaražene životinje naći osigurava statistički.

Zadnju prezentaciju na vježbi, "[KSK u Evropi i svijetu – rizici za pojavu i prenošenje](#)", održao je gospodin Matthias Kramer. Žarišta KSK stalno se javljaju širom svijeta i u Evropi, naročito na teritoriji Istočne Evrope i Balkana. Razlozi za širenje bolesti u zemlji i izvan nje su kako legalni promet tako na žalost i nelegalni promet živim svinjama i proizvodima porijeklom od svinja.

Ono što je pozitivno za ekonomiju jedne zemlje, ali negativno u smislu kontrole bolesti životinja, jeste povećanje gustoće populacije domaćih svinja u određenim regijama i sve veći broj putovanja (turizam i poslovna putovanja, lovački turizam). Pored ovih razloga, zaraza je još uvijek prisutna i kod divljih svinja, pa postoji vjerovatnoća širenja na populaciju domaćih svinja.

Umjesto rada u radnim grupama, treći i zadnji dan vježbe iskorišten je da se definiraju prednosti i slabosti kontrole bolesti životinja u BiH. Važan element radionice i vježbe je bio ne samo da se obuču veterinari, nego i da se utvrde limitirajući faktori u njihovom svakodnevnom radu.

Učesnici su anonimno stavili na papir prednosti veterinarske službe te prepreke s kojima se suočavaju u suzbijanju bolesti životinja:

Prednosti:

1. veliko iskustvo veterinara (navelo 8 učesnika)
2. troškove vakcinacije pokriva država, entitet, kanton (navelo 5 učesnika)
3. saradnja između različitih nivoa i organa (navela 3 učesnika)
4. zakon jasno propisuje odgovornosti prilikom pojave žarišta (navela 2 učesnika)
5. kombiniranje vakcinacije sa drugim mjerama (navela 2 učesnika)
6. troškovi vakcinacije su niski (jedan odgovor)
7. edukacija farmera pomaže u suzbijanju i iskorjenjivanju (jedan odgovor)
8. transparentnost u suzbijanju i iskorjenjivanju (jedan odgovor)
9. vakcinacijom je populacija postala imuna na KSK (jedan odgovor)
10. mala populacija svinja (jedan odgovor)
11. povećavanje farmi (jedan odgovor)

Slabosti:

1. legislativa nije usklađena (navelo 11 učesnika)
2. ne vrši se registracija imanja, životinja i kretanja (navelo 10 učesnika)
3. nedovoljna sredstva za naknadu štete i drugih troškova suzbijanja (navelo 8 učesnika)
4. nezakonit promet životinjama (navela 4 učesnika)
5. čuvanje životinja u dvorištima (navela 4 učesnika)
6. nema dovoljne komunikacije između organa (navela 2 učesnika)
7. nije riješeno uklanjanje životinja (kafilacija) (navela 2 učesnika)

8. nedovoljni tehnološki kapaciteti i postupci u laboratorijama (navela 2 učesnika)
9. vakcinacija loše organizirana, nema jasnog cilja, svrhe ili strategije (navela 2 učesnika)
10. nema kontrole divljih svinja (jedan odgovor)
11. uginuća svinja se ne prijavljuju (jedan odgovor)
12. zabrana izvoza (jedan odgovor)
13. nedovoljna zaštita zdravlja životinja (jedan odgovor)
14. nedovoljni kontakti sa lovcima (jedan odgovor)
15. vakcinacija (jedan odgovor)
16. nedostaje sistem podrške za implementaciju mjera (jedan odgovor)

Njemački eksperti su se složili sa kolegama iz BiH da su edukacija i znanje na visokom nivou u smislu veterinarske nauke i iskustva u suzbijanju bolesti u BiH. Isto tako, slažu se da s politikom vakcinacije treba nastaviti, iako ona nije u skladu sa legislativom EU, a razlog je situacija u zemlji. Ovaj pristup je bio odabran i u zemljama članicama EU kao prvi korak u iskorjenjivanju – masovna vakcinacija. Vakcinacija je prvi put zabranjena u Njemačkoj 80-tih godina, ali je nakon pojave ozbiljnih žarišta Evropska komisija ponovo preporučila korištenje profilaktičke vakcinacije. Nakon iskorjenjivanja bolesti masovnom preventivnom vakcinacijom, bilo je moguće uvesti zabranu vakcinacije u okviru jedinstvenog tržišta. Pokrivenost vakcinacijom bi trebala biti 90/95% svih imanja u BiH.

Kako bi se postigla navedena pokrivenost od 90/95%, od najveće važnosti je registracija imanja i označavanje svinja. Ovaj zadatak neće biti lako izvršiti budući da godišnji popis koji se vrši u januaru ima slabosti, jer neka imanja u to vrijeme nemaju svinje, koje kupuju u aprilu i kolju u decembru. Dobivanje pouzdanih podataka na lokalnom nivou je najteže, ali bi se ovi problemi mogli prevazići uz finansiranje, dok bi otkrivanje žarišta na neregistrovanim farmama trebalo za sobom povući određene restrikcije. Zakonodavstvo je ključna tačka i kičma čitavog sistema suzbijanja bolesti.

Zakonima je predviđena mogućnost praćenja strogo utvrđenih stvari koje se mogu saopštiti političarima, medijima, vlasnicima, nositeljima društvenih interesa, itd.

Gospodin Matthias Kramer je pohvalio uloženi trud u BiH i potragu za rješenjima u ovom teškom okruženju. Sistemi praćenja i nadzora za divlje svinje su najvažniji i trebaju se implementirati. Dok je radio kao vođa projekta u malom TWINNING projektu u Sloveniji, zaraze KSK javljale su se većinom u južnom dijelu zemlje, pa su implementirani multinacionalni sistemi nadzora. Ovakav pristup se savjetuje i za BiH. Gospodin Kramer je istaknuo da «zaraze ne poznaju granice, ali ih bolesti poznaju»!

Njemački eksperti čestitali su učesnicima na analizi sistema i zahvalili im se na izvršnoj saradnji tokom tri dana prve simulacijske vježbe u BiH.



Gosp. Nihad Fejzić

Gospodin Nihad Fejzić zahvalio je svim učesnicima na aktivnom učešću i visokom radnom moralu. Prva simulacijska vježba treba bi biti ne samo edukativna, nego se trebaju poboljšati i radni uvjeti. On je potaknuo gospodina Radovana Babića i njegov tim da koristi veze sa Referentnim laboratorijem za KSK na Univerzitetu za veterinarsku medicinu u Hanoveru i drugim ustanovama kako bi se uspostavila dobra mreža. Vakcinacija se mora nastaviti dok se žarišta ne povuku, a daljnje korake treba

poduzeti samo ako se više ne budu javljala žarišta. Preporučuje se usvajanje i provedba podzakonskih akata za cijelu BiH (pravilnici). Gospodin Fejzić zna da zakoni izgledaju dobro na papiru, ali nije lako ostvariti njihovo provođenje. Glavni problemi u budućnosti bit će suzbijanje KSK i bruceloze. To se naročito odnosi na brucelozu zbog njenog endemskog javljanja u BiH. Veterinarske službe u BiH trebaju iznaći načine za saradnju sa lovcima kako bi se uspostavio nadzor populacije divljih svinja. Na regionalnom sastanku direktora Ureda za veterinarstvo, donesen je zajednički zaključak da KSK nije problem pojedinačnih država nego regionalni problem. Duge granice predstavljaju problem i program kontrole i suzbijanja bolesti u BiH ovisi i o susjednim zemljama, na primjer žarišta u Hrvatskoj povezuju se sa BiH i Srbijom. Gospodin Fejzić je istaknuo da slične sastanke treba organizirati i u budućnosti, te da će ovo biti osnova za stabilnu saradnju i komunikaciju među svim veterinarima u BiH.

Gospođa Karoline Schollmeyer, rezidentni savjetnik Twinning projekta, zahvalila je učenicima na zalaganju tokom vježbe i izrazila želju da se organizira još ovakvih vježbi.

Napomene:

Radi evaluacije učinka vježbe, od učesnika je traženo da popune [upitnik](#). Ukupno gledano, diskusije tokom simulacijske vježbe su se pokazale najvrjednijim mada su zadaci bili jasni i svi su poznavali temu. Pored toga, učesnici su predložili da bi se grupe trebale sastojati od predstavnika različitih ustanova i različitih entiteta.

.....nastavit će se!!!